

СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК СКЛADOVA РЕАЛІЗАЦІЇ ЦЬОГО ПРАВА

Згідно зі частиною 1 статті 55 Конституції України визначено, що кожен має право на оскарження результатів рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб шляхом звернення до суду з відповідної заявою. Таким чином, кожній особі надається право на судовий захист її порушеного права чи інтересу, що відбулося внаслідок дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. Відповідно до офіційного тлумачення зазначеної конституційної норми, наданого у рішенні Конституційного Суду України від 25 грудня 1997 року № 18/1206-97, № 18/1207-97, № 18/1208-97, № 9-зп, встановлено, що право на судове оскарження є безумовним конституційним правом людини і створення перешкод для його реалізації є таким, що протирічить вимогам статті 64 Конституції України.

Відповідно до частини 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод встановлюється, що кожен уповноважений на реалізацію своїх прав щодо забезпечення «справедливого» і «публічного» розгляду судової справи у розумні строки «незалежним і безстороннім судом». Положення статті 6 Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод безпосередньо стосуються захисту цивільних прав, а також прав осіб на об'єктивне вирішення справи з розгляду справи проти висунутого кримінального обвинувачення [1].

Варто відзначити, що система адміністративної юстиції є пріоритетним механізмом захисту прав і свобод людини від порушень, що відбулося внаслідок неправомірних резуль-

татів дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень. У порядку цивільного судочинства передбачається розгляд та вирішення позовних заяв, предметом яких є врегулювання спору з приводу відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок незаконного рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб (п. 10 ч. 1 ст. 16 Цивільного кодексу України) [2, с. 39].

Питання судового захисту прав і свобод людини в порядку цивільного судочинства в цілому, і зокрема, з питань забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної внаслідок дій чи бездіяльності в різні часи були предметом досліджень таких вчених, як Т. Т. Алієва, П. В. Крашенініков та ін.

В інших випадках справи щодо забезпечення розгляду справи про захист порушеного права чи інтересу людини, що відбулося внаслідок незаконних дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, слухаються у порядку адміністративного судочинства (ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України).

В цілому питання дослідження загальних аспектів реалізації права на судовий захист в порядку адміністративного судочинства присвячені наукові розробки В.І. Олефіра, Р.О. Куйбіди, В.І. Шишкіна, І.Б. Коліушко, Г.Ю. Гулевської, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюка, В.М. Бевзенка, О.В. Констанція, Ю.М. Старилова, О.І. Миколенка та ін.

Питання дослідження забезпечення захисту права особи на інформацію у порядку адміністративного судочинства втім належать

до проблем, вивчення яких характеризуються певною фрагментарністю і потребує активізації їх виконання, оскільки, комплексного дослідження питань оптимізації забезпечення ефективності із захисту права людини на інформацію у адміністративному судочинстві досі не здійснено.

Відповідно до Закону України «Про інформацію» визначено, що інформація – «це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [3]. До обов'язкових ознак інформації, що є вимогою для визнання її об'єктом правовідносин є дотримання критеріїв її доступності для сприйняття людиною [4, с. 41].

За своєю сутністю інформація належить до немайнових об'єктів правовідносин, використання якого вирішує задачі з поширення відомостей про осіб, факти, події, явища та процеси незалежно від форми їх надання, а також результати їх оцінки у свідомості людини [5, с. 34].

Варто підкреслити, що правовому регулюванню підлягає не безпосередньо відомості про явища, а процеси їх обігу в суспільстві. Регулюванню підлягають безпосередньо процеси відтворення, збереження, накопичення та використання.

Окремим різновидом інформації є публічна інформація. Так, відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [6], який визначає основні засади забезпечення відкритості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, що гарантується визначеною особливою процедурою відомостей про результати їх діяльності.

Реалізація доступу до інформації про результати діяльності суб'єктів владних повноважень належить до системи суб'єктивних публічних прав. Варто наголосити, що останнім часом поступово формується концептуальний підхід щодо доцільності виділення в системі суб'єктивних прав публічних і приватних можливостей правової поведінки особи.

Так, авторський колектив підручника «Адміністративне право України. Повний курс», розуміючи під поняттям суб'єктивні публічні права «права, якими користуються громадяни у сфері публічного управління», при цьому наголошуючи, що вони є своєрідним базисом налагодження ефективної взаємодії держави і людини, виділяє таку їх складну сукупність, як : право на участь в ухваленні рішень; право на звернення; право на доступ до публічної інформації; право на свободу мирних зібрань; право свободу об'єднань [7, с. 130-140].

Варто відзначити, що проблематика встановлення сутності суб'єктивних публічних прав, виділення їх ознак та місця у системи правового регулювання суспільних відносин є характерною не лише для сучасної науки адміністративного права, а і пов'язується з розвитком державно-правової думки кінця XIX ст. – початку XX ст. Зокрема, у працях Георга Еллінека знаходимо згадку про доцільність запровадження категорії «суб'єктивні публічні права». Сутність міркувань німецького філософа, представника соціологічної школи праворозуміння, зводиться до необхідності встановлення окремих сфер державного втручання, поділяючи їх на сфери, де вплив владних суб'єктів має бути мінімізовано, і на сфери, де допустимим є максимальний рівень правової регуляції поведінки індивідуумів. Остання сфера відносин визнається вченим публічною, при цьому її позитивне правове регулювання має бути спрямовано на досягнення розбудови держави, в якій правомірною вимогою людини до органів державної влади є вимога про надання їй публічних послуг, що визначає сервісний характер держави. При цьому формування та реалізація системи суб'єктивних публічних прав є гарантією досягнення мети існування держави - панування об'єктивного правопорядку [8, с. 113; 9, с. 581-584].

Б. А. Кістяківський, досліджуючи систему суб'єктивних публічних прав, обґрунтовує на особливо важливому значенні створення механізму їх захисту як основної гарантії роз-

будови системи збалансованого публічного управління [10, с. 580].

Крім того до обов'язкових ознак реалізації права на доступ до публічної інформації О. А. Городов відносить необхідність встановлення регламентованої національним законодавством стадійності його здійснення, що обумовлено державно-владним характером досліджуваних відносин [11, с. 119-120].

Отже, доцільним є зробити проміжний висновок, що розвиток концепції суб'єктивних публічних прав є характерним для сучасної юридичної науки, що актуалізується з необхідністю вирішення складного науково-практичного завдання, яке полягає у необхідності пошуку оптимальних шляхів забезпечення розбудови «сервісної» держави.

Зміст суб'єктивних публічних прав в цілому, і зокрема, права на доступ до публічної інформації складає сукупність трьох правомочностей – права на вчинення власних дій суб'єктом, права вимагати вчинення дій від інших суб'єктів, права захищати свої інтереси у випадку їх порушення.

Отже, реалізація права на доступ до публічної інформації передбачає декілька рівнів правореалізації. Передусім до складових реалізації права на доступ до публічної інформації належить стадія позитивного регулювання відповідних відносин. Зокрема, відповідно до 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» встановлюються вимоги щодо дотримання відкритості діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування та інших суб'єктів, до діяльності яких віднесено виконання публічно-управлінських функцій, в тому числі і надання соціальних, освітніх, медичних та інших публічних послуг; крім того до публічної інформації відповідно до норм національного законодавства відноситься інформація щодо діяльності суб'єктів господарювання, що у своїй діяльності займають монополіне положення на ринку відносно надання відомостей про товари, роботи та послуг, що ними виробляються.

Також до публічної інформації належить інформація про стан довкілля, що визначено у Орхуській Конвенції. Відповідно до статті 4 Орхуської конвенції встановлюється, що уповноважені суб'єкти зобов'язані у відповідь на запит громадськості надавати відомості, що містять інформацію про стан довкілля, за умови відсутності факту її оприлюднення у іншій формі, а також з врахуванням відсутності факту зловживання наданим учасникам відносин правом [12].

Реалізація змісту права на доступ до публічної інформації може відбуватися шляхом вчинення активних дій, спрямованих на забезпечення отримання відомостей про результати діяльності суб'єктів владних повноважень, що допускається за допомогою звернення до створених в Україні загальнонаціональних державних реєстрів, дані яких, якщо це не заборонено чинним законодавством, є відкритими для широкого загалу [13, с. 77].

Варто відзначити, що поряд з існуванням широкого розуміння реалізації доступу до публічної інформації як дій, що втілюються у поданні інформаційних запитів, а також у ознайомленні з відомостями, що містяться у загальнонаціональних реєстрах, виділяється звужене розуміння такого права як права звернення громадян до розпорядника інформації. Зокрема, прихильниками такого підходу є О. Є. Помазюв, Т. В. Закупень, С. Ю. Соболев та ін.

Натомість обстоювання доцільності розуміння реалізації права на доступ до публічної інформації шляхом подання інформаційного запиту до владного суб'єкта, а також опрацювання відомостей, що містяться у загальнонаціональних державних реєстрах та інших базах даних, відображається у результатах наукових розробок Г. В. Кадникової, Л. П. Коваленко, Ю. О. Легези, С. В. Петрова, І. З. Харечко, та ін. При цьому більшість прихильників такого підходу до розуміння реалізації права на доступ до публічної інформації наголошують на доцільності активізації забезпечення оптимального використання саме доступу до загальнонаціональних державних реєстрів як

найбільш ефективного з точки зору економічного та управлінського обґрунтування використання форм громадського контролю.

За загальним правилом, обмеженню у обігу підлягає інформація, що створює загрозу державному суверенітету, територіальній цілісності України; забезпечує реалізацію конституційних прав, свобод і обов'язків; свідчить про можливість порушення прав людини, введення громадськості в оману, шкідливі екологічні та інші негативні наслідки діяльності (бездіяльності) фізичних або юридичних осіб тощо (стаття 29 Закону України «Про інформацію»).

Втім варто відзначити, що з прийняттям Законів України «Про доступ до публічної інформації» [6], «Про захист персональних даних» [14] Закон України «Про інформацію» [3] втрачає своє «базове» значення для регулювання досліджуваної сфери суспільних відносин. І відповідно визначення категорії «конфіденційна інформація» має виходити з нормативного визначення, встановленого у відповідних спеціальних нормативно-правових актах. Зокрема, відповідно до статей 7, 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [6] встановлюється, що конфіденційною інформацією не можуть бути відомості щодо використання коштів державного та місцевого бюджетів України, зокрема, в частині доцільності надання інформації щодо фонду оплати праці публічних службовців як в цілому, так і зокрема, відносно окремих фізичних осіб.

Варто відзначити, що підтвердженням такого висновку є і результати судової практики. Зокрема, у справі № 826/16023/17 Київським апеляційним адміністративним судом встановлено, що апеляційна скарга Міністерства юстиції України на рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 21 травня 2018 року [15], в якій аргументація розпорядника відомостей зводилась до того, що надання відповіді на інформаційний запит про оплату праці його службової особи належить до категорії конфіденційної інформації і тому

не підлягає оприлюдненню. У задоволенні вимог апеляційної скарги Міністерства юстиції України у зазначеній адміністративній справі було Київським апеляційним адміністративним судом було відмовлено з урахуванням положення п. 1 ч. 1 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [6].

У випадку, якщо фінансування функціонування суб'єкта владних повноважень, розпорядника інформації здійснюється за рахунок власних надходжень від здійснення господарської діяльності, то до відомостей про особливості реалізації останнього, відповідно до результатів судової практики, не відноситься до публічної інформації. Прикладом такого висновку є судові рішення Харківського апеляційного адміністративного суду у справі № 524/9076/17, де встановлено, що надання інформації про укладені комунальним підприємством «Теплоенерго» цивільні та трудові угоди щодо надання послуг юридичного представництва не підпадає під ознаки «публічності» через те, що оплата такої діяльності розпорядником інформації здійснювалась за надходження від результатів здійснення власної господарської діяльності [16].

Необхідно відзначити, що такий висновок не відповідає сутності категорії «публічна інформація» і вимагає перегляду підходів до її розуміння. Зокрема, доцільним виходячи з ознак права на доступ до публічної інформації як складових системи суб'єктивних публічних прав, в основу його розуміння поміж інших покласти категорію «задоволення публічного інтересу».

Забезпечення доступу до публічної інформації необхідно розглядати не лише з врахуванням таких обставин, як встановлення джерел фінансування діяльності розпорядника інформації, а і з врахуванням змістовного наповнення затребуваних відомостей. Відповідно, наведення у інформаційному запиті, якщо аргументація запитувача відомостей, що можуть бути надані відповідним розпорядником інформації, має виходити з доведення обґрунтування задоволення публічного інтересу.

Відсутність публічного інтересу у затребуваних відомостях має визначатися як підстави для відмови у наданні відповіді фізичній або юридичній особам.

Реалізація правової можливості вимоги надання відповідної інформації забезпечується правом захисту від посягань на неї [17, с. 69], серед способів здійснення якого пріоритетне значення має звернення до адміністративного суду з позовною заявою. Враховуючи зазначене, спеціальною ознакою реалізації суб'єктивних публічних прав є встановлена процедура їх захисту, яка є відмінною від забезпечення захисту суб'єктивних приватних прав.

Варто зазначити, що хрестоматійним є розуміння системи захисту прав і свобод людини як системи форм та способів захисту прав, що регулюють процес та порядок звернення до відповідних органів, установ та організацій [18, с. 34]. В цьому аспекті заслуговує на увагу думка О. Ф. Скакун, яка відзначає механізм захисту прав і свобод людини як безумовну складову механізму їх реалізації [19, с. 206].

Створення системи адміністративної юстиції і, зокрема, віднесення до їх предметної юрисдикції, спорів з питань забезпечення доступу до публічної інформації дозволяє зробити висновок про акцентуацію законодавцем на характері прав, що виникають у досліджуваній сфері і віднесення їх до системи суб'єктивних публічних прав. Відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 19 КАС України до компетенції адміністративних судів належить розгляд та вирішення спорів фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації. Встановлення особливої процедури захисту права особи від неправомірної відмови чи іншого неналежного виконання владним суб'єктом обов'язку з надання публічної інформації підкреслює його важливе значення у процесі розбудови української державності.

Реалізація функцій діяльності адміністративних судів з питань об'єктивного вирі-

шення та розгляду спорів у сфері доступу до публічної інформації дозволяє гарантувати досягнення належного рівня здійснення публічного управління.

Правовою основою розгляду спорів у сфері доступу до публічної інформації є такі законодавчі акти, як Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13 січня 2011 р., Закон України «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації» від 23 вересня 1997 р., постанови Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» від 4 січня 2002 р., «Питання виконання Закону України «Про доступ до публічної інформації» в Секретаріаті Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органах виконавчої влади» від 25 травня 2011 р., «Питання системи обліку публічної інформації» від 21 листопада 2011 р., «Про затвердження граничних норм витрат на копіювання або друк документів, що надаються за запитом на інформацію» від 13 липня 2011 р., Указ Президента України «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації» від 05 травня 2011 р. та ін.

Варто акцентувати увагу на достатньо високому рівні поширеності спорів щодо забезпечення доступу до публічної інформації. Відповідно до офіційної статистики Державної судової адміністрації України, у 2014 р. судами першої інстанції було прийнято до розгляду 486 позовних заяв, де предметом оскарження було неналежне забезпечення права особи на доступ до публічної інформації [20]; у 2015 році цей показник було збільшено втричі – 1491 справа [21]. У 2016 році ситуація з дотримання належного забезпечення доступу до публічної інформації дещо покращилася (1385 справ), однак у 2017 році зберіглася тенденція до зростання, а загальна кількість склала 1580 адміністративних справ. У 2018 році намітилась певна тенденція до зменшення кількості адміністративних справ

у сфері забезпечення доступу до публічної інформації, і їх чисельність дорівнювала 1091 позовній заяві [22].

Попри очевидні досягнення у механізмі реалізації права на доступ до публічної інформації в Україні, до яких необхідно передусім віднести прийняття Законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», створення загальнонаціональних державних реєстрів [23], виділяються і проблемні питання у досліджуваній сфері суспільних відносин.

До проблемних аспектів реалізації права на доступ до публічної інформації належить недосконалість правового регулювання надання консультаційних адміністративних послуг. Зокрема, вимагається законодавче визначення обов'язку не лише надання своєчасної відповіді щодо затребуваної інформації, а і надання такої відповіді на належному професійному рівні. Крім того необхідним є встановлення законодавчого обґрунтування до розуміння публічної інформації з врахування її обов'язкової ознаки – «публічності». Така вимога має втілитися у встановленні як змістовної характеристики наявності чи відсутності у затребуваних відомостях публічного інтересу, що визначає їх «публічність».

Враховуючи обґрунтування ефективності реалізації доступу до публічної інформації шляхом ознайомлення з відомостями, що містяться у загальнонаціональних державних реєстрах, актуалізується питання пошуку шляхів оптимізації їх «якісного» наповнення, і відповідно встановлення механізму

відповідальності у разі невиконання такої вимоги. Втім, поки що таких механізмів відповідно до норм чинного законодавства не передбачається і оскаржувати «якість» ведення загальнонаціональних державних реєстрів, та інших баз даних не уявляється можливим, що вимагає здійснення відповідних наукових та практичних розробок з удосконалення правового регулювання у відповідній складовій реалізації права на доступ до публічної інформації.

Про низьку «якість» ведення загальнонаціональних державних реєстрів свідчить відсутність повної інформації про адміністративну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування [24], що не відповідає вимогам забезпечення реалізації принципів прозорості та відкритості здійснення публічного управління. Забезпечення «якісного» інформаційного наповнення є можливим шляхом встановлення відповідальності службовців щодо встановлення доцільності повноти та своєчасності подання інформації, що використовуються для змістовного оприлюднення офіційних інтернет-сайтів суб'єктів владних повноважень.

Висновки. Підбиваючи підсумки, зазначимо, що публічність влади, відкритість інформації та адекватна поінформованість населення сприяють становленню налагодженого каналу зворотного зв'язку, формують свідому політичну участь громадян, надають можливості для обґрунтованої відповіді та раціонального впливу громадськості на владні рішення.

Анотація

В статті досліджено питання судового захисту права на інформацію як складової реалізації цього права. В статті вказано, що створення системи адміністративної юстиції і, зокрема, віднесення до їх предметної юрисдикції, спорів з питань забезпечення доступу до публічної інформації дозволяє зробити висновок про акцентуацію законодавцем на характері прав, що виникають у досліджуваній сфері і віднесення їх до системи суб'єктивних публічних прав. Зроблено висновок, що враховуючи обґрунтування ефективності реалізації доступу до публічної інформації шляхом ознайомлення з відомостями, що містяться у загальнонаціональних державних реєстрах, актуалізується питання пошуку шляхів оптимізації їх «якісного» наповнення, і відповідно встановлення механізму відповідальності у разі невиконання такої вимоги.

Втім, зазначено, що поки що таких механізмів відповідно до норм чинного законодавства не передбачається і оскаржувати «якість» ведення загальнонаціональних державних реєстрів, та інших баз даних не уявляється можливим, що вимагає здійснення відповідних наукових та практичних розробок з удосконалення правового регулювання у відповідній складовій реалізації права на доступ до публічної інформації. Також про низьку «якість» ведення загальнонаціональних державних реєстрів свідчить відсутність повної інформації про адміністративну діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, що не відповідає вимогам забезпечення реалізації принципів прозорості та відкритості здійснення публічного управління. Забезпечення «якісного» інформаційного наповнення є можливим шляхом встановлення відповідальності службовців щодо встановлення доцільності повноти та своєчасності подання інформації, що використовуються для змістовного оприлюднення офіційних інтернет-сайтів суб'єктів владних повноважень.

Ключові слова: доступ до інформації, публічна інформація, судовий захист.

Анотація

В статье исследованы вопросы судебной защиты права на информацию как составляющей реализации этого права. В статье указано, что создание системы административной юстиции и, в частности, отнесение к их предметной юрисдикции, споров по вопросам обеспечения доступа к публичной информации позволяет сделать вывод о акцентуации законодателем на характере прав, возникающих в исследуемой сфере и отнесения их к системе субъективных публичных прав. Сделан вывод, что учитывая обоснования эффективности реализации доступа к публичной информации путем ознакомления со сведениями, содержащимися в общенациональных государственных реестрах, актуализируется вопрос поиска путей оптимизации их «качественного» наполнение, и соответственно установления механизма ответственности в случае невыполнения такого требования. Впрочем, указано, что пока таких механизмов в соответствии с нормами действующего законодательства не предусматривается и оспаривать «качество» ведения общенациональных государственных реестров и других баз данных не представляется возможным, что требует осуществления соответствующих научных и практических разработок по совершенствованию правового регулирования в соответствующей составляющей реализации права на доступ к публичной информации. Также о низкой «качестве» ведения общенациональных государственных реестров свидетельствует отсутствие полной информации об административной деятельности органов государственной власти и местного самоуправления, не соответствует требованиям обеспечения реализации принципов прозрачности и открытости осуществления публичного управления. Обеспечение «качественного» информационного наполнения возможно путем установления ответственности служащих по установлению целесообразности полноты и своевременности представления информации, используемых для содержательного обнародования официальных интернет-сайтов субъектов властных полномочий.

Ключевые слова: доступ к информации, публичная информация, судебная защита.

Semyanista S.L. Legal regulation of access to public information in Ukraine

Summary

The article examines the issue of judicial protection of the right to information as a component of the exercise of this right. The article states that the creation of a system of administrative justice and, in particular, referring to their substantive jurisdiction, disputes over access to public information allows us to conclude that the legislator emphasizes the nature of rights arising in the study

area and attribute them to the system of subjective public rights. It is concluded that taking into account the justification of the effectiveness of access to public information by reviewing the information contained in national state registers, the issue of finding ways to optimize their "quality" content, and accordingly establish a liability mechanism in case of non-compliance. However, so far such mechanisms are not provided in accordance with current legislation and to challenge the "quality" of national state registers and other databases is not possible, which requires appropriate scientific and practical developments to improve legal regulation in the relevant component of the right of access to public information. The low "quality" of maintaining national state registers is also evidenced by the lack of complete information on the administrative activities of public authorities and local governments, which does not meet the requirements of ensuring the implementation of the principles of transparency and openness of public administration. Ensuring "quality" content is possible by establishing the responsibility of employees to establish the appropriateness of completeness and timeliness of information used for the meaningful publication of official websites of the authorities.

Key words: access to information, public information, judicial protection.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. № 32.
2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. 2-е вид., перероб. і доп. / За ред. О. В. Дзери (кер.авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. К. : Юрінком Інтер, 2006. Т. 1. 832 с.
3. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
4. Копылов В. А. Информационное право: учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва, 2002. 512 с.
5. Закупень Т. В., Соболев С. Ю. Информация и ее правовое регулирование. *Журнал российского права*. 2004. № 1. С. 34–38.
6. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січня 2011 р. № 2939-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 32. Ст. 314
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
8. Елистратов А. И. Очерк административного права. М. : Госиздат, 1922. 236 с.
9. Історія вчень про право і державу : хрестоматія для юрид. вищ. навч. закл. і фак-тів / авт.-уклад. Г. Г. Демиденко ; за заг. ред. О. В. Петришина. 4-те вид., доп. і змін. Х.: Право, 2011. 958 с.
10. Кистяковській Б. А. Соціальні науки и право (очерки по методології соціальних наук и общей теорії права) / Б. А. Кистяковській - М. : Издание М. и С. Сабашниковых, 1916. 704 с.
11. Городов О. А. Основы информационного права России : учебное пособие. Москва: Юрид. центр Пресс, 2003. 305 с.
12. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція). *Офіційний вісник України*. 2010. № 33, стаття 1191.
13. Сковчиляс-Павлів О. В. Способи здійснення прав на доступ до публічної інформації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2015. № 813. С. 76–80.

14. Про захист персональних даних : Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI . *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. Ст. 481.
15. Справа № 826/16023/17 : Постанова Окружного адміністративного суду м. Києва від 21 травня 2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74168207>
16. Справа № 524/9076/17 : постанова Харківського апеляційного адміністративного суду від 16 травня 2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/74028204>
17. Мацелик Т. О. Суб'єктивне публічне право як юридичний феномен. *Юридичний вісник*. 2011. № 3. С. 67–71.
18. Сидорчук Ю. М. Механізми захисту прав людини та громадянина: сутність і перспективи розвитку в Україні. *Науковий вісник Чернівецького університету. Правознавство*. 2013. Вип. 682. С. 33–35.
19. Скакун О. Ф. Теория государства и права : учебник. Харьков: Консум ; Ун-т внутр. дел, 2000. 704 с.
20. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ в порядку адміністративного судочинства за 2014 рік та за перше півріччя 2015 року [Електронний ресурс]. URL: <http://court.gov.ua>
21. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ в порядку адміністративного судочинства за 2015 рік та за перше півріччя 2016 року [Електронний ресурс]. URL: <http://court.gov.ua>
22. Звіт судів першої інстанції про розгляд справ в порядку адміністративного судочинства за 2018 рік [Електронний ресурс]. URL: <http://court.gov.ua>
23. Кабінет електронних сервісів . URL: <https://kap.minjust.gov.ua>
24. Держкомтелерадіо склав рейтинг інформаційної прозорості веб-сайтів органів виконавчої влади. Урядовий портал [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248759092>